

Vergaderjaar 1990-1991

21 272 (1378)

Goedkeuring van het op 14 maart 1978 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime

21 273

Regeling van het conflictenrecht inzake het huwelijksvermogensregime en de vermogensrechtelijke betrekkingen van de echtgenoten ten opzichte van derden, mede in verband met de bekrachtiging van het 14 maart 1978 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime (Trb. 1988, 130) (Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime)

Nr. 7

EINDVERSLAG

Vastgesteld 9 november 1990

Na kennisneming van de memories van antwoord zijn in de vaste Commissie voor Justitie¹ nog verschillende vragen gesteld en opmerkingen gemaakt. Onder het voorbehoud dat de regering deze tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over deze voorstellen van wet genoegzaam voorbereid.

De leden van de C.D.A.-fractie dankten de staatssecretaris voor zijn antwoorden op de gestelde vragen. Deze leden waren tevreden met de toezegging van de staatssecretaris om vanuit zijn departement initiatieven te ondernemen teneinde voorlichting aan aanstaande echtparen over de mogelijkheid van een rechtskeuze (en de daaraan verbonden gevolgen) te bevorderen. Hoewel deze leden niet verwachten dat op korte termijn echtparen op grote schaal het op hun huwelijksvermogensregime toepasselijke recht zullen aanwijzen, vertrouwen zij erop dat deze informatievoorziening er op den duur toe zal leiden dat echtparen overgaan tot een rechtskeuze. Naar aanleiding van enkele recente publicaties over de ratificatie van het verdrag (Prof.mr. Th.M. de Boer, 'Stop de ratificatie van het Haags Huwelijksgoederenverdrag 1978, in NJB 1990, blz. 783 en Prof.dr. D. Kokkini-Iatridou in Ars Aequi 1990, Katern 36, blz. 1588) hadden de leden van de C.D.A.-fractie nog wel behoefte om op een enkel punt nader in te gaan. Het betreft de toepassing van het verdrag in de praktijk.

De constatering dat het verdrag zeer gecompliceerd is en tot ingewikkelde verwijzingsssommetjes aanleiding geeft (zie blz. 13 memorie van toelichting op de uitvoeringswet) wordt algemeen ondersteund. Over de

¹ Samenstelling:

Leden: Haas-Berger (PvdA), Stoffelen (PvdA), Gualthérie van Weezel (CDA), V. A. M. van der Burg (CDA), Schutte (G.P.V.), Krajenbrink (CDA), Van Es (Groen Links), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersema (CDA), Vermeend (PvdA), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Korthals Altes (VVD), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), M. Zijlstra (PvdA) en M. M. van der Burg (PvdA).

Plv. leden: Stemerding (PvdA), Apostolou (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), De Hoop Scheffer (CDA), J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Brouwer (Groen Links), Dijkstal (VVD), Koning (VVD), Van der Heijden (CDA), Schoots (PvdA), Scheltema-de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Vreugdenhil (CDA), Leerling (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA) en Jurgens (PvdA).

vraag in hoeverre rechters en notarissen met deze verwijzingszinnen uit de voeten kunnen zijn de meningen echter nogal verdeeld. Volgens de staatscommissie voor I.P.R. en de KNB is, gezien de uitgebreide toelichting op het verdrag en de uitvoeringswet, niet te verwachten dat de beoefenaars van de praktijk er niet uit zullen komen. Daar staat lijnrecht tegenover de opvatting van enkele IPR-specialisten dat het verdrag onmogelijke regelingen bevat en voor de praktijk volslagen onwerkbaar is. De leden van de C.D.A.-fractie laten in het midden wie het bij het rechte eind heeft, maar zij vragen aan de staatssecretaris wel aandacht voor het volgende. Aan het systeem van objectieve verwijzingsregels van de artikelen 4 en 5 wordt met het afleggen van de verklaring van artikel 5 een complicerende factor toegevoegd. Immers, zonder de verklaring van artikel 5 geldt de volgende (betrekkelijk eenvoudige) aanknopingsladder; op de eerste plaats aanknopung bij de wet van de (gemeenschappelijke) eerste huwelijksdomicilie (artikel 4, eerste lid), ontbreekt deze, dan wordt aangeknoopt bij de gemeenschappelijke nationale wet van de echtlieden (artikel 2, tweede lid onder 3), ontbreekt een gemeenschappelijke nationaliteit – in de zin van artikel 15 dan wordt aangeknoopt bij de nauwst verbonden wet (artikel 4, derde lid).

Verdragslanden die liever nationaliteits-aanknopung voorop zetten, in plaats van domicilie-aanknopung, kunnen de verklaring bedoeld in artikel 5, eerste lid afleggen. Het gevolg daarvan is dat de aanknopingsladder niet meer zo eenvoudig is na te lopen als hierboven geschetst, omdat in het geval van bedoelde verklaring voor de juiste aanknopung de artikelen 5, tweede lid en 4, tweede lid, sub 1 en sub 2a moeten worden geraadpleegd en die zijn nogal lastig toe te passen.

Om hieraan te ontkomen is door prof. mr. Th.M. de Boer gesuggereerd om het verdrag te ratificeren zonder de verklaring van artikel 5 af te leggen.

Volgens prof. De Boer leidt het niet afleggen van de verklaring tot winst voor de rechtspraak omdat het verdrag zonder de verklaring van artikel 5 minder ingewikkeld en dus makkelijker toepasbaar is dan met die verklaring. Tegenover deze winst staat geen noemenswaardig nadeel, aldus prof. De Boer, immers ten opzichte van de beslissingsharmonie tussen de verdragslanden maakt het niet uit of Nederland de verklaring wel of niet aflegt. Binnen de kring van verdragslanden (Nederland, Frankrijk en Luxemburg) maakt het voor het verwijzingsresultaat geen verschil of de verklaring wel of niet is afgelegd.

In de verhouding tussen verdragslanden en niet-verdragslanden vergroot het afleggen wel de beslissingsharmonie, maar, aldus prof. De Boer; lang niet in alle gevallen. Prof. De Boer illustreert deze stelling als volgt; «In voorbeeld 4 van de memorie van toelichting is sprake van Oostenrijkers die na hun huwelijk in Nederland blijven wonen (waar zij al ingeburgerd waren). Oostenrijk (als nationaliteitsland) zou op die situatie Oostenrijks recht toepasselijk achten, terwijl ook in Nederland het Oostenrijks recht zou worden toegepast op grond van artikel 4, tweede lid, sub 1. Zou Nederland de verklaring niet hebben afgelegd, dan gaat artikel 4, tweede lid, sub a (of b) niet op, en zal Nederlands recht toepasselijk zijn als het recht van het eerste huwelijksdomicilie. Echter, als we nu kijken naar voorbeeld 5 (de Oostenrijkers vestigen zich in Frankrijk), dan zal in alle drie de verdragslanden Frans recht moeten worden toegepast op grond van artikel 4, eerste lid (ook in Nederland, of Nederland de verklaring van artikel 5 nu wel of niet heeft afgelegd), want geen van de voorwaarden van artikel 4, tweede lid is vervuld. Maar de Oostenrijkse rechter of notaris zal in die situatie nog steeds Oostenrijks recht toepasselijk achten, dus tussen Nederland en Oostenrijk wordt geen beslissingsharmonie bereikt».

De conclusie van prof. De Boer is dat toepassing van het verdrag, of de verklaring van artikel 5 nu wel of niet wordt afgelegd, leidt altijd tot beslissingsharmonie tussen de verdragslanden, maar lang niet altijd tussen verdragslanden en niet-verdragslanden.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen de staatssecretaris om een reactie op de suggestie van prof. De Boer om de verklaring van artikel 5 niet af te leggen teneinde het verdrag voor de praktijk wat minder ingewikkeld te maken.

De leden realiseerden zich dat het niet afleggen van de verklaring onder meer tot gevolg heeft dat Nederlandse echtparen die zich na hun huwelijk in het buitenland vestigen er niet zonder meer op kunnen vertrouwen dat hun huwelijksvermogensregime wordt beheerst door Nederlands recht. Zekerheid daarover hebben zij pas wanneer zij via een rechtskeus dat recht hebben aangewezen. Deze leden waren echter van mening dat, nu het verdrag stimuleert tot het doen van een rechtskeuze en voorlichting op dit punt wordt bevorderd, de verwachting gerechtvaardigd lijkt dat echtparen die hun eerste huwelijksdomicilie in het buitenland vestigen zullen overgaan tot een rechtskeuze.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. dankten de regering voor de beantwoording van hun vragen. Desondanks bleven er bij deze leden nog vragen bestaan.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. bleven van mening, dat het hier gaat om zeer gecompliceerde regelgeving, die alleen aanvaardbaar is als deze opweegt tegen de voordelen die codificatie biedt ten opzichte van de huidige situatie. Deze leden wensten dan ook nog te vernemen of deze regelgeving, door ratificatie van het Haagse Verdrag, in de praktijk van alle dag ook werkelijk hanteerbaar zal zijn. Ten aanzien van de voorlichting vroegen de aan het woord zijnde leden of bij de informatievoorziening – door welke instantie deze ook zal geschieden extra aandacht zou kunnen worden gegeven aan personen uit etnische groepen. Juist bij hen zal veelal sprake zijn van taalproblemen. Derhalve stelden deze leden voor, dat terzake overleg wordt gevoerd met landelijke organisaties, zoals bij voorbeeld het Nederlands Centrum voor Buitenlanders, om tot een zo effectief mogelijke voorlichting te komen. Ook ten aanzien van de genuanceerde keuze tussen het nationaliteits- en woonplaatsbeginsel waren de leden van de P.v.d.A.-fractie nog niet geheel overtuigd. Zij constateerden dat in de memorie van antwoord is gesteld dat het afleggen van de verklaring ex artikel 5 van het Verdrag niet moet worden beschouwd als een keuze voor het nationaliteitsbeginsel. Op blz. 4 van de memorie van antwoord staat zelfs vermeld dat er binnen het delicate evenwicht tussen het woonplaats- en nationaliteitsbeginsel enige verschuiving teweeg is gebracht ten gunste van het woonplaatsbeginsel.

De aan het woord zijnde leden zagen in de verklaring ex artikel 5 toch een versterking van het nationaliteitsbeginsel, terwijl de «trend» toch steeds meer gaat in de richting van het woonplaatsbeginsel. De gegeven voorbeelden over persoonlijke gehechtheid aan het recht van het vaderland, met name in de persoonlijke sferen, achtten zij op zijn minst niet sporen met de Wet conflictenrecht echtscheidingen, waar juist sprake is van een relativering van het nationaliteitsbeginsel. Ook in het geval van een dubbele nationaliteit is deze veronderstelde binding twijfelachtig, zo meenden deze leden. Ook redenerend vanuit het zakenrecht pleit meer vóór het woonplaatsbeginsel. In het algemeen is immers het recht van het land van de ligging van het goed van toepassing. Het wetsvoorstel met betrekking tot conflictenrechtelijke bepalingen op verbintenissen uit overeenkomsten gaat eveneens in deze richting.

De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten vanuit deze twee invalshoeken de noodzaak van het afleggen van de verklaring ex artikel 5 nog twijfelachtig, en verzochten om een reactie hierop. Zij zouden graag zien dat hierbij ook de vraag wordt betrokken of hier de opname van een relativering op het nationaliteitsbeginsel naar het voorbeeld van de Wet conflictenrecht echtscheidingen mogelijk zou kunnen zijn. En verder de vraag, hoe wordt gehandeld als er sprake is van een dubbele nationaliteit.

De zinsnede in de memorie van antwoord, dat de praktijk verder zal moeten leren of de gemaakte keuze gehandhaafd moet blijven en dat te allen tijde de verklaring weer kan worden ingetrokken, achtten deze leden op zich juist, maar dwingt volgens hen juist ook nu om tot een afgewogen oordeel te komen.

De leden van de fractie van D66 hadden met belangstelling kennis genomen van de onderhavige wetsvoorstellen. Hoewel de leden van de fractie van D66 niet aan het woord waren in het voorlopig verslag, hadden zij thans de behoefte enige kritische vragen te stellen met betrekking tot het voornemen tot bekrachtiging van het Haagse Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogenregime en het voorstel tot regeling van het conflictenrecht inzake het huwelijksvermogenregime en de vermogensrechtelijke betrekkingen van de echtgenoten ten opzichte van derden.

Deze leden hadden namelijk aanleiding te twifelen aan de wenselijkheid van beide wetsvoorstellen. Deze twijfel was bij hen ontstaan door recente ernstige kritiek in de juridische vakliteratuur. Deze leden verwezen naar NJB 26 mei 1990, afl. 21, blz. 783 en *Ars Aequi* 1990, katern 36, blz. 1588.

Zij vroegen de regering met name in te gaan op de betekenis van het Haagse Huwelijksgoederenverdrag, gezien tegen de achtergrond van het van verschillende zijden uitgebrachte dringende advies, dat (aanstaande) echtgenoten via huwelijksvoorwaarden of een rechtskeuze vastleggen welk regime er tussen hen bestaat, om zo het aanwijzen van het toepasselijk recht aanzienlijk te vereenvoudigen en rechtsonzekerheid te vermijden. Daarnaast vroegen zij de regering in te gaan op de verwachte taakverzwaring van rechters, advocaten en notarissen bij toepassing van het Haagse Verdrag. Vreest de regering niet, zo vroegen de leden van de fractie van D66, dat het verdrag in de praktijk onhanteerbaar zal blijken? Zij wezen hierbij evenals de leden van de C.D.A.-fractie op de uiterst gecompliceerde regeling van artikel 4 jo. artikel 5 inzake het toepasselijke huwelijksvermogenregime.

Voorts vroegen ook zij de regering de toepassingsproblemen in overweging te nemen, die het afleggen van een verklaring als bedoeld in artikel 5 van het Haagse Verdrag met zich meebrengt. Ook deze leden hadden aanleiding te denken, dat ratificatie van het verdrag zónder het afleggen van bedoelde verklaring, in elk geval minder complicaties voor de toepassingspraktijk zal veroorzaken. Dan hadden de leden van de fractie van D66 twijfel over de voorgestelde unificerende werking van het verdrag. Tot nu toe hebben slechts Frankrijk en Luxemburg het verdrag geratificeerd, en is er geen ander land behalve Nederland dat ratificatie voorbereidt.

Verwacht de regering dat ratificatie een internationaal beter gecoördineerd internationaal privaatrecht ten gevolge heeft, zo vroegen deze leden.

De leden van de fractie van D66 waren zich ervan bewust dat zowel de staatscommissie voor het internationaal privaatrecht (althans de overgrote meerderheid daarvan) als de Koninklijke Notariële Broederschap hadden aangedrongen op ratificatie, maar zij zagen in de recentelijk geuite ernstige kritiek uit andere internationaalprivaatrechtelijke disciplines in Nederland, voldoende aanleiding niet op voorhand in te stemmen met beide wetsvoorstellen.

De voorzitter van de Commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de Commissie,
Coenen